

ZUID-MAROKKO - Hotel- en kampeerreis - 15 dagen

Medina's en woestijnen, kasbahs en zee

Tourcode: **BEZ**

Groepsgrootte: **6-18**

Aantal dagen: **15**

Routekaart

Uitgebreide reisbeschrijving

Welkom

Deze actieve rondreis door het exotische zuiden van Marokko is een ontdekkingstocht door hooggebergte, woestijn en paradijselijk groene oases. Weinigen realiseren zich dat op een paar uur vliegen van Brussel zulke imposante landstreken liggen met een bevolking die vasthoudt aan eeuwenoude gebruiken. De reis gaat over hoge bergpassen, langs grillige rotsformaties en imposante lemen kasbahs. Dit is de traditionele bouw van het gebied, die in Bijbelse tijden de standaard was voor een gebied dat zich uitstreckte tot aan Perzië, en nu alleen nog in Jemen en Marokko wordt aangetroffen. We bezoeken traditionele weekmarkten waar Berbers samendrommen. Je kunt de oude medina's van Marrakech en Taroudannt ontdekken. In de doolhoven van deze oriëntaalse sultansteden dwaal je door kleurrijke overdekte markten. Neem een kijkje in de oude harem van een

grootvizier of in de prachtig bewerkte tombes van sultans die hier eens heer en meester waren. Er is tijd om te wandelen door de dadelpalmoases en in de bergen. Je kunt per kameel een tocht maken door de woestijn. We ronden de reis af met een verblijf aan zee.

Moeilijkheidsgraad Informatie

De zwaarte van onze reizen is zeer verschillend. Daar komt nog bij dat de beleving van de zwaarte van een reis erg persoonsgebonden is. Om een idee te geven van de zwaarte van een reis hebben we het volgende puntensysteem ontwikkeld:

Categorie A: Lichte reis, voor iedereen te doen. Korte reisafstanden, goede hotels, reis met een laag tempo.

Categorie B: Goed te doen voor iedereen die zich voorbereidt. Soms wat langere reisafstanden, goede hotels of kampeergelegenheid, soms avontuurlijke overnachting, reis met een gewoon tempo.

Categorie C: Goed te doen, voor iedereen die zich goed voorbereidt en zich flexibel opstelt, maar er zitten zware trajecten in de reis, lange afstanden of daglooptochten, er kunnen een aantal plekken zijn met eenvoudige accommodatie.

Categorie D: Redelijk zware reis door lange reisafstanden, vaak primitieve accommodatie of tenten, fikse looptochten.

Categorie E: Zware reis. De reiziger kent zichzelf en bereidt zich goed voor, beseft dat de reis veel van hem/haar vergen kan.

De 15-daagse reis valt in de categorie B. Deze reis is voor ieder fit persoon te maken. De reis heeft wel een behoorlijk tempo; in korte tijd bezoeken we veel verschillende plekken. Het wegennet in dit gebied is voor het grootste deel prima, evenals de vervoermiddelen en de meeste hotels, zodat de lange ritten niet al te vermoeiend hoeven te zijn. Een flexibele en positieve instelling is wel belangrijk, belangrijker dan lichamelijke fitheid.

Wat is inclusief

Internationale vluchten, luchthaventaksen; alle transport in AC (mini) bus; overnachtingen in hotels; alle ontbijten; 2 dinners in Marrakesh; Engelstalige reisbegeleiding; luchthavenbelasting; brandstofheffing.

Wat is exclusief

Overige maaltijden; optionele excursies; overige entreegelden; fooien; visum; vertrekbelasting; reis- en annuleringsverzekering.

Vluchtinfo

Royal Air Maroc/Lufthansa

Bovenstaand vluchtschema, luchthaven van vertrek en de gebruikte luchtvaartmaatschappijen zijn onder voorbehoud. Je reis vertrekt vanuit België, wat doorgaans betekent dat je met een vlucht vanuit Zaventem vertrekt. Indien je via Charles De Gaulle (Parijs) of Schiphol (Amsterdam) vliegt, gebeurt het steeds vaker dat luchtvaartmaatschappijen een gratis treinretourticket voorzien i.p.v. een vlucht. In dat geval reis je dus per trein naar de luchthaven van Charles De Gaulle of Schiphol. In het eerste geval gaat het doorgaans om een TGV-ticket vanuit Brussel-Zuid, in het tweede geval doorgaans om een gewone trein (tweede klasse) met vertrek vanuit om het even welk Belgisch treinstation. Één week voor vertrek ontvang je de definitieve vluchtgegevens.

Accommodatie en vervoer

Accommodatie

Tijdens de rondreizen overnachten we in middenklassehotels in tweepersoonskamers met (meestal) een eigen badkamer. De meeste hotels hebben een eigen restaurant en dakterras, binnenhof of tuin. Op enkele plaatsen in deze reis betreft het eenvoudige onderkomens: in Merzouga overnachten we in originele nomadententen met beperkt sanitair bij een herberg en in Essaouira zijn de kamers niet altijd met eigen douche/wc. Onder voorbehoud beschikken de hotels in Ait Benhaddou, Merzouga, Ouarzazate en Taroudannt over een zwembad.

Reizigers die zich individueel inschrijven, delen de kamer met een medereiziger van hetzelfde geslacht. Wil je specifiek een eenpersoonskamer reserveren, dan dien je dit bij boeking aan te geven. De toeslag bedraagt hiervoor € 150.

Vervoer

Om optimaal te kunnen genieten van al het fraais wat er onderweg te zien is, maak je overwegend gebruik van eigen vervoer, dat wil zeggen gehuurde minibussen. Daardoor is het mogelijk om onderweg stops te maken waar en wanneer we zelf willen. Afhankelijk van de groepsgrootte reizen we rond in een of twee minibusjes. De bussen beschikken meestal over airconditioning maar ervaring heeft geleerd dat men het vaak prettiger vindt om de ramen open te hebben in plaats van de airco aan. Ook zal op sommige trajecten (steile bergwegen) de airco niet aangezet kunnen worden.

Afstanden:

Marrakech - Ait Benhaddou: 200 km (circa 5 uur rijden)

Ait Benhaddou - Merzouga: 400 km (circa 8 á 9 uur rijden)

Merzouga - Gorges de Todra: 215 km (circa 4 uur rijden)

Gorges de Todra - Ouarzazate: 185 km (circa 3 1/2 uur rijden)

Ouarzazate - Taroudannt: 295 km (circa 5 1/2 uur rijden)

Taroudannt - Essaouira: 255 km (circa 5 uur rijden)

Essaouira - Casablanca: 365 km (circa 7 uur rijden)

Maaltijdkosten

De maaltijden zitten niet bij de reissom inbegrepen. We vragen ook geen bijdrage voor de maaltijden, aangezien je deze, conform onze reisformule, zelf ter plaatse betaalt. De kosten voor de maaltijden zijn verrekend in het zakgeld.

Bijkomende kosten

Zakgeld / Bijkomende kosten

Het zakgeld voor deze reis bedraagt 450 Euro. Dit door ons geadviseerde bedrag dient om je maaltijden, excursies, entreegelden, fooien en de gemeenschappelijke uitgavenpot te bekostigen. Het bedrag dat je uiteindelijk uitgeeft, hangt natuurlijk sterk af van je eigen uitgavenpatroon; souvenirs zijn daarom niet inbegrepen.

Gezamenlijke uitgavenpot

Tijdens je reis kun je regelmatig gezamenlijk met de groep deelnemen aan excursies of (niet van tevoren betaalde) maaltijden. Ook kunnen er hier en daar gemeenschappelijke fooien en entreetickets betaald worden. Om hiervoor niet elke keer apart te hoeven af te

rekenen, wordt er gemakshalve een gezamenlijke uitgavenpot ingesteld. Aan het begin van de reis wordt door de reisbegeleider van iedereen 100 Euro ingezameld voor deze pot. Aan het einde van de reis volgt dan de afrekening (waarin je inzage krijgt), waarbij je geld terugkrijgt of bijbetaalt. Met deze uitgaven is rekening gehouden bij de grootte van ons adviesbedrag voor het zakgeld.

Dag-tot-dag schema

Vervoer		Route	Overnachting
1.	Vliegtuig/bus	Vertrek België / Aankomst Casablanca - Marrakech	Marrakech
2.		Marrakech	Marrakech
3.		Marrakech	Marrakech
4.	Minibus	Aït ben-Haddou	Aït ben-Haddou
5.	Minibus	Merzouga	Merzouga
6.		Merzouga	Merzouga
7.	Minibus	Todrakloof via Rissani en Erfoud	Todrakloof
8.		Todrakloof	Todrakloof
9.	Minibus	Ouarzazate	Ouarzazate
10.	Minibus	Taroudannt via Taliouine	Taroudannt
11.		Taroudannt	Taroudannt
12.	Bus	Essaouira	Essaouira
13.		Essaouira	Essaouira
14.	Minibus	Casablanca	Casablanca
15.	Vliegtuig	Vertrek Casablanca / Aankomst België.	

Dag-tot-dag schema

Dag 1: Vertrek België / Aankomst Casablanca - Marrakech

Veelal opteren we voor een rechtsreekse vlucht vanuit Brussel naar Marrakech, of eventueel met een tussenlanding in Casablanca (zie ook rubriek "Laatste Nieuws"). Indien de Air Maroc vlucht wordt uitgevoerd door Atlas Blue zijn de maaltijden aan boord niet inbegrepen. Op sommige afreisdata zou het kunnen dat we met de bus van Casablanca naar Marrakech rijden (een rit van 3 uur). Dit zal enkel gebeuren als je daarmee een ingewikkeld vluchtschema bespaard kan blijven. Afhankelijk van de gebruikte luchtvaartmaatschappij, kan het zijn dat je rond middernacht toekomt. Je begint de reis in de roze hoofdstad van het Zuiden, waar je overnacht in een eenvoudig hotelletje in het hart van de oude stad met een traditioneel Marokkaans interieur. De reisbegeleider zal je op het dakterras van het hotel vertellen wat er allemaal te zien en te doen is.

Dag 2: Marrakech

Vandaag en morgen heb je 2 vrije dagen in Marrakech. Ons hotel staat om de hoek van het plein Jmaa el-Fna, het bruisende hart van de stad. De bedrijvigheid op het plein verandert continue van karakter. De ochtendmarkt maakt laat in de middag plaats voor slangenbezweerders, muzikanten, acrobaten en verhalenvertellers. Tegelijkertijd komen

er open eettentjes met heerlijke kebabs en salades. In de nauwe straatjes van de middeleeuwse medina kom je ogen, oren en een neus te kort. Volgepakte ezels lopen af en aan door de smalle straatjes, kruiden, leer en vleeskraampjes verspreiden hun eigen geur en de bonte mengeling van kleurige tapijten, opgetaste vruchten en geverfde strengen wol is overweldigend. In hofjes zijn ijzersmeden en leerlooiers aan het werk. Kleine poortjes bieden toegang tot fraai bewerkte sultanstombes, oude paleizen en koranscholen. Voor wie niet wenst te verdwalen in de medina wordt er een halve dagexcursie georganiseerd om de belangrijkste monumenten te bezoeken.

Dag 3: Marrakech

Vandaag heb je nog een hele dag om van Marrakech te genieten. Voor wie genoeg heeft van de hektiek van de stad is er de mogelijkheid om ter plekke een excursie te boeken naar Imlil, een dorpje in de hoge Atlas, waar het mooi wandelen is. Er gaat dan een lokale gids mee en de lunch is er bij inbegrepen. Een andere mogelijkheid is er om onder deskundige leiding een stoomcursus Marokkaans koken te volgen, in een mooi Riad. Het duurt een halve dag, en uiteraard mag je de zelf bereide maaltijd 's avonds nuttigen.

Dag 4: Aït ben-Haddou

Op deze dag rijd je met de eigen bus door het spectaculaire Atlasgebergte naar de kasbah van Aït ben-Haddou. Onderweg passeer je de vierduizend meter hoge, in de winter besneeuwde bergtoppen. De tocht duurt, met stops, zo'n zes uur. Je doorkruist eerst een vlakte die afgeladen is met citrusbomen en olijven. Hierna begint de weg te slingeren door de groene uitlopers van de Hoge Atlas naar het pittoreske Berberdorp Taddert dat op 1600 m hoogte ligt en een prima plaats is voor een koffiestop. Grote walnotenbomen verfraaien het plaatsje dat omgeven is door akkers vol groente, afgezoomd met populieren. De Berbervrouwen die in de velden werken zijn ongesluierd en hebben vaak stamtatoeages. Onderweg worden de dorpjes steeds primitiever en de huizen zijn niet veel meer dan opgestapelde stenen met een dak van houten stammen en stro of lei. De Tizi-n-Tichka pas ligt op een hoogte van 2260 m. Hier heb je een prachtig uitzicht op de kale heuvels in het zuiden die de woestijn aankondigen met nog slechts begroeiing langs rivierbeddingen. In de late namiddag verschijnt een van de grootste kasbahcomplexen van het land in een verstilte omgeving, Aït ben-Haddou. Omdat je hier tegen de avond aankomt en ook overnacht, zal je de druk bezochte kasba's voor een groot deel voor jezelf hebben. Er wonen nog maar een paar families in deze kasba. De rest van het complex staat leeg en wordt op kosten van Unesco onderhouden. Vanaf de top, waar vroeger de versterkte graanschuur stond, heb je een prachtig uitzicht over de omliggende witroze steenwoestijn. Aït ben-Haddou heeft als decor gefungeerd voor vele films, zoals 'Lawrence of Arabia' en 'Gladiator'.

Dag 5: Merzouga

Opnieuw reis je door een prachtig en afwisselend landschap. Eerst ga je door zwart rotsgebergte naar de vijfhonderd meter lager gelegen oase van de Draa-rivier. Het gebied lijkt op de Grand Canyon. In het oasestadje Agdz stop je om even rond te kijken op de weekmarkt, de belangrijkste ontmoetingsplek voor bewoners van afgelegen dorpen. De Berbervrouwen zijn getooid met zware zilveren juwelen en gezichtstatoeages. Ze bieden er hun eigenhandig geweven tapijten aan. Na dit bezoek rijd je een stuk door de Draavallei met zijn palmentuinen en buigt dan af naar het oosten. Je rijdt langs het Saghro-bergmassief, een gebied gekenmerkt door basaltzuilen, diepe canyons en

maanlandschappen van grillige rotsen, die afgewisseld worden door verborgen beekjes en waterbekkens. Waar water is, zijn de pleisterplaatsen van de nomaden van de Aït Atta stam die hier in de winter hun kuddes weiden op het spaarzame gras dat de hogere gebieden van een groene waas voorziet. De verlaten weg gaat dwars door een indrukwekkend woestijnlandschap naar de groene palmoase van de Tafilalt. Na Rissani bereiken we via een onverharde weg de roze zandduinen van Merzouga. We slapen twee nachten (in juli en augustus één nacht) bij een herberg nabij het dorp Merzouga. Wie wil kan hier een tochtje van een paar uur de woestijn in maken per kameel. Of, beter nog als je daarvoor voelt, met de kameel de Erg Chebbi in voor een overnachting onder de blote sterrenhemel! Dit is uiteraard een facultatief programmapunt, maar voor velen ook één van de mooiste herinneringen aan de reis. Deze excursie is ter plekke te boeken.

Dag 6: Merzouga

Ten oosten van Merzouga ligt de Erg Chebbi, een gebied met zandduinen van meer dan honderd meter hoog. Grote delen van de Sahara bestaan uit dergelijke wandelende duinen die voortdurend van vorm veranderen door het verstuiven van het fijne zand. Vanuit de herberg kun je, te voet of per kameel, de Erg intrekken. Vooral bij zonsop- en ondergang zie je een prachtig pallet aan diepwarme tinten, van roze en rood naar oker en goud.

Dag 7: Todrakloof via Rissani en Erfoud

's Ochtends reis je richting Tinerhir via Rissani en Erfoud. Opvallend in deze streek is de aanwezigheid van de traditioneel geklede Haratin negerbevolking, die hier terechtgekomen is in de tijd van de grote kameelkaravaanroutes naar West-Afrika. Het stadje is één van de beste plekken om te zoeken naar Berbertapijten. Daarna vertrek je langs een reeks van kleine oases in drie uur naar de diepste rivierkloof van Marokko, de Gorge du Todra, die op zijn smalst nog maar een tiental meter breed is en honderden meters hoog. Je verblijft twee nachten tussen de steile wanden van de canyon in een eenvoudig hotelletje.

Dag 8: Todrakloof

Je hebt vandaag een hele dag in de Gorge du Todra. Liefhebbers kunnen bijvoorbeeld met de minibus een bezoek aan het plaatsje Tinerhir brengen, daar picknickinkopen doen en vervolgens een mooie wandeling maken door de groene Todravallei. Door de rivier een tiental kilometer te voet langs zijn oevers te volgen onder de palmen, over paadjes door groententuinen en langs kleine dorpjes vol kinderen, kom je uiteindelijk vanzelf weer bij het hotel uit.

Je kunt vanuit het hotel ook naar boven toe wandelen, waardoor je in het typische karig begroeide landschap van de Hoge Atlas terecht komt. Het is aan te raden om deze laatste wandeling met een gids te doen.

Dag 9: Ouarzazate

Vandaag rijd je naar Ouarzazate, voor een bezoek aan de kasbah van Taourirt, de geboorteplek van de laatste pasja van Marrakech, waar nog niet zo lang geleden meer dan duizend mensen in woonden. De reisroute voert door de groene Dadesvallei, ook wel 'het land van de 1000 kasbahs' genoemd. Je overnacht in een eenvoudig hotel even buiten het centrum.

Dag 10: Taroudannt via Taliouine

Tussen de Hoge Atlas en de Anti Atlas ligt de oude, uitgedoofde vulkaan Jbel Siroua die

een hoogte van 3304 m bereikt. Het kale bergmassief is indrukwekkend met zijn weidse uitzichten en grillige rotsformaties. In de zomer komt het gebied tot leven, wanneer de woestijnnomaden de hitte van de Sahara ontvluchten en hier hun schapen weiden. In oktober worden de stampers geoogst van de kostbare saffraankrokus, die hier dan massaal bloeit. Je rijdt over de zuidelijke hellingen van het bizarre vulkaanlandschap in zes uur naar Taroudannt. Onderweg lunch je in het Berberdorp Taliouine, het eerste plaatsje waar de omgeving weer begroeid is met arganiabossen.

Dag 11: Taroudannt

Vrije dag in Taroudannt. De vijfde koningsstad van Marokko heeft een provinciaal karakter. Binnen de zware stadsmuren gaat het leven traag en sloom zijn gang. Misschien is Taroudannt wel de meest Marokkaanse stad van het zuiden. Het ligt midden in een vruchtbaar landbouwgebied dat groenten, fruit en olijven levert en de groothandel vindt nog steeds plaats op knollenveldjes binnen de stadsmuren. De waren worden met ezels, kamelen en handkarren aangevoerd. De schilderachtige soeks van de stad zijn te klein om in te verdwalen en zeker een bezoek waard. Taroudannt staat van oudsher bekend om zijn Berberzilver en kunstnijverheid van de Touaregs. De band met de volkeren uit de Sahara is er nog steeds en dateert uit de tijd van de Saoedische sultans die Taroudannt stichtten. Het centrale plein heeft talrijke cafeetjes die schaduw bieden en gelegenheid geven om het leven gade te slaan. Je hotel ligt pal in het centrum van de stad.

Dag 12: Essaouira

Vanuit Taroudannt rijd je met de eigen bus (bij minder dan 8 deelnemers per openbare bus) door de groene arganiabossen van de Hoge Atlas en langs de mooie oceaankust naar Essaouira, een ontspannend kustplaatsje. In de loop van de namiddag bereiken we dit plaatsje aan zee. Je verblijft hier twee nachten (in juli en augustus drie nachten).

Dag 13: Essaouira

Essaouira is het meest pittoreske en ontspannen kuststadje lang de Atlantische kust van Marokko. Het ligt tamelijk geïsoleerd temidden van een met lage bomen en struiken beboste kust op een rotsachtige uitstulping waarop het hele jaar hoge golven schuimend uiteenspatten. De oude citadel van Essaouira is geheel omgeven door stadswallen. De hoog gebouwde huizen steken ruim uit boven de muren. Ze zijn wit gekalkt en vaak voorzien van fris blauw geschilderde deuren. De medina is tamelijk overzichtelijk, doordat de meeste straatjes recht lopen en haakse kruisingen hebben. Essaouira is ook gezegend met een breed en lang strand ten zuiden van de citadel. Hier kun je met een 'café au lait' lekker onderuitzakken op een terrasje, slenteren door de steegjes van de gezellige markt of wandelen over het uitgestrekte strand. 's Avonds wordt vers gevangen vis smakelijk bereid in de vele restaurantjes.

Dag 14: Casablanca

Je rijdt langs de ruige Atlantische kust naar Casablanca, waar je eind van de middag aankomt. Voordat je incheckt in het hotel, breng je nog een bezoek aan de op één na grootste moskee ter wereld. De immense Hassan II moskee met een minaret die 200 m hoog is en plaats heeft voor meer dan 100.000 gelovigen, werd in opdracht van de koning gebouwd en in 1993 opgeleverd om de westelijke grens van de islam te markeren. De geschatte kosten van de moskee, ruim 750 miljoen euro, werden voor het grootste deel opgebracht door donaties van gelovigen in binnen- en buitenland en het resultaat is indrukwekkend. Tegelijkertijd wekt de uiterst elegante en verfijnde afwerking bewondering. Er zijn kostbare materialen gebruikt zoals marmer, onyx, graniet en cederhout. Of het mogelijk is de moskee ook daadwerkelijk van binnen te bekijken is

afhankelijk van de openingstijden en rondleidingen. Deze zijn echter meestal 's ochtends of vroeg in de middag waardoor je hoogstwaarschijnlijk niet in de gelegenheid zult zijn om binnen rond te kijken. In Casablanca geniet je voor het laatst een gezellige marokkaanse maaltijd.

Dag 15: Vertrek Casablanca / Aankomst België.

In de ochtend ga je naar de luchthaven, en neem je met spijt afscheid van het mooie Marokko. (sommige luchtvaartmaatschappijen vliegen 's nachts en indien deze gebruikt worden, overnacht je op dag 14 niet in Casablanca, maar ga je 's avonds naar de luchthaven voor de terugvlucht die iets na middernacht vertrekt op dag 15). Voor het exact vluchtschema per afreisdata zie rubriek "Laatste Nieuws".

Vluchtinfo

Departure airport	Arrival airport	Flight	Departure time	Arrival time
Brussels	Mohamed V Apt	AT845	20:.2	21:.4
Mohamed V Apt	Marrakech	AT407	23:.1	23:.5
Mohamed V Apt	Brussels	AT838	08:.3	13:.5

Royal Air Maroc/Lufthansa

Bovenstaand vluchtschema, luchthaven van vertrek en de gebruikte luchtvaartmaatschappijen zijn onder voorbehoud. Je reis vertrekt vanuit België, wat doorgaans betekent dat je met een vlucht vanuit Zaventem vertrekt. Indien je via Charles De Gaulle (Parijs) of Schiphol (Amsterdam) vliegt, gebeurt het steeds vaker dat luchtvaartmaatschappijen een gratis treinretourticket voorzien i.p.v. een vlucht. In dat geval reis je dus per trein naar de luchthaven van Charles De Gaulle of Schiphol. In het eerste geval gaat het doorgaans om een TGV-ticket vanuit Brussel-Zuid, in het tweede geval doorgaans om een gewone trein (tweede klasse) met vertrek vanuit om het even welk Belgisch treinstation. Één week voor vertrek ontvang je de definitieve vluchtgegevens.

Losse excursies

Excursion	Details	Prijs
Erg Chebbi-woestijn (kamelenbivak incl. diner en ontbijt)		€ 30
Marrakech stadswandeling (1/2 dag, met gids)		€ 11
Marrakech: excursie naar Imlil (hele dag, gids, vervoer en lunch), min. 5 deelnemers		€ 34
Marrakech: kookklas (halve dag, incl. 3 gangen menu en wijn, 6-10 deelnemers)		€ 45

Landinformatie Marokko

Omschrijving

Marokko heeft een oppervlakte van 460.000 km² (11 maal Nederland; 15 maal België), zelf Marokko hanteert het cijfer van 710.850 km², dat is inclusief de Westelijke Sahara. Het land telt naar schatting 32 miljoen mensen waarvan ongeveer de helft in de grote steden leeft. Na de onafhankelijkheid in 1956 werden de steden overspoeld door armen die vanuit de landelijke gebieden op zoek gingen naar werk en een beter leven. Het resultaat zijn overbevolkte krottenwijken.

Marokko heeft een vrij jonge bevolking, meer dan de helft van de bevolking is jonger dan dertig jaar. Driekwart van de afgestudeerde studenten wordt werkeloos en wil naar Europa (de helft van de bevolking is analfabeet). De groeiende werkeloosheid bij de jeugd wordt beschouwd als een van de grootse problemen in steden.

Fundamentalistische organisaties maken soms misbruik van de wanhoop van jongeren, hetgeen tot rellen en oproer leidt. Marokko voert een verbeterde strijd tegen de armoede, vooral op het platteland. De ongelijke inkomstenverdeling vormt een ander obstakel. Een minderheid van de bevolking verwerft het grootste deel van de inkomsten, de meerderheid probeert iedere dag weer te overleven. Steeds meer bedrijven trekken naar Marokko en supermarkten schieten als paddestoelen uit de grond. Een doorsnee Marokkaan kan het zich echter niet veroorloven daar boodschappen te doen. Ondertussen heeft de Marokkaanse regering een vrijhandelsakkoord met de Verenigde Staten gesloten waardoor de boeren er straks op achteruit gaan. Amerikaanse producten mogen belastingvrij het land in, maar de Marokkaanse boeren kunnen daar niet tegenop concurreren. De economie spekt de elite. Ongeveer een zesde deel van de werkende bevolking verdient de kost in de industrie en kunstnijverheid. De industrie is van eenvoudige aard en verwerkt vooral producten uit de landbouw, visserij en de fosfaatwinning. Daarnaast zorgt vooral de toeristenindustrie voor de noodzakelijke banen en harde valuta. Naast het toerisme is het geld, dat honderdduizenden in Europa werkende Marokkanen in het land investeren, van groot belang.

Voor de gemiddelde Marokkaan draait het leven om de familie. Vaak wonen grote families, inclusief grootouders, tantes, kinderen en kleinkinderen samen in een huis. Als kinderen trouwen en zelf kinderen krijgen, gaan ze niet het huis uit, maar wordt er een nieuwe etage op de bestaande woning bijgebouwd. Alle maaltijden evenals het vieren van feesten gebeuren in familieband. Van familieleden wordt verwacht dat ze elkaar in alle omstandigheden steunen en dat ze bijspringen als er geld- of andere problemen rijzen. Zonen zijn de trots van het gezin en er wordt van hen verwacht dat ze een goede baan vinden en vroeg of laat een gezin stichten. Van meisjes wordt verwacht dat ze huwen en dat ze hun ouders kleinkinderen schenken. Veel huwelijken worden door de ouders geregeld en bruid en bruidegom kennen elkaar soms niet eens op hun trouwdag. Door de verstedelijking en de invloed van televisie en internet beginnen eeuwenoude tradities af te brokkelen. In steden hebben jonge verloofden vaak afspraakjes lang voor hun huwelijk, al zullen ze nog steeds toestemming van hun ouders vragen om te huwen. De familieband blijft onverbreekbaar, van jonge mensen in de stad of in het buitenland, wordt verwacht dat ze geld naar huis blijven sturen om hun achtergebleven familieleden te steunen.

Ongeveer 60 procent van de bevolking bestaat uit Arabisch sprekende Marokkanen, 40

procent uit berbers die een berberdialekt als moedertaal hebben. De berbers zijn de oorspronkelijke bewoners van Marokko, en meestal hebben ze hun taal en eeuwenoude tradities bewaard. De Marokkaanse Arabieren stammen af van de Arabische veroveraars die voor het eerst Marokko binnenkwamen in de zevende eeuw, en van de Arabische moslims die in de vijftiende eeuw in Spanje werden vervolgd en naar Afrika verdreven. Eeuwenlang leefden de berbers voornamelijk in de bergen, terwijl de Arabieren de kustgebieden bevolkten. Tegenwoordig zijn veel berbers afgezakt naar de steden en het is voor een buitenstaander zo goed als onmogelijk om enig verschil te zien tussen Arabische Marokkanen en berbers. Doordat de berbers in bergachtige, moeilijk toegankelijke gebieden woonden, was de Arabische invloed beperkt en hebben veel gebieden hun eigen taal en klederdracht, vaak een eigen gewoonterecht en een duidelijke stamidentiteit behouden. Het meest kenmerkende van de berbertalen is misschien wel de traditie van de vertelkunst die tot op heden levend wordt gehouden. Een taal zonder schrift uit zich vaak in de vorm van verhalen die doorgegeven worden van generatie op generatie. Tot op heden kun je op het Jmaa el-Fna plein in Marrakech dagelijks zien hoe luisteraars verhalenvertellers omringen, gevangen in de aandacht voor hun fantastische voordrachten. Iemand ontleent respect aan vertelkunst. Het woord berber komt van het Griekse woord barbaros 'vreemdeling'. In het Nederlands werd dat vroeger vertaald als barbaar. De meeste berbers noemen zich liever Amazigh, wat vrije man betekent. In geen enkel land in Noord-Afrika is de berbercultuur officieel erkend. Ook speelt de taal nagenoeg geen rol in het onderwijs. In 2001 is echter in Marokko het koninklijk Instituut ter bevordering van de Amazighin cultuur opgericht. Bijna 80 procent van de 300.000 Marokkanen in Nederland is berber. De meerderheid is afkomstig uit het Rifgebergte in Noord-Marokko.

Een klein deel van de Marokkaanse bevolking bestaat uit de Haratien, de zwarte bewoners van de zuidelijke oases. Ook zij zijn meestal grootgebracht met een berberdialekt als eerste taal, maar ze maken geen deel uit van een berberstam. De Haratien staan vaak laag in de hiërarchie en huwen zelden buiten hun eigen groep. Vermoedelijk is hun aanwezigheid ouder dan die van de berbers maar daarnaast zijn er ook later negers met de karavanen uit het zuiden meegekomen, als handelaar of als slaaf. Sultan Moulay Ismael alleen haalde er meer dan tienduizend uit zwart Afrika om een lijfwacht te vormen naar het voorbeeld van de Ottomaanse sultans. In Marrakech zijn het vooral Haratien die acrobatische toeren uithalen of dansen op gnaoua ritmes.

Achtergrondinformatie

Bevolking

Marokko heeft een oppervlakte van 460.000 km² (11 maal Nederland; 15 maal België), zelf Marokko hanteert het cijfer van 710.850 km², dat is inclusief de Westelijke Sahara. Het land telt naar schatting 32 miljoen mensen waarvan ongeveer de helft in de grote steden leeft. Na de onafhankelijkheid in 1956 werden de steden overspoeld door armen die vanuit de landelijke gebieden op zoek gingen naar werk en een beter leven. Het resultaat zijn overbevolkte krottenwijken.

Marokko heeft een vrij jonge bevolking, meer dan de helft van de bevolking is jonger dan dertig jaar. Driekwart van de afgestudeerde studenten wordt werkeloos en wil naar Europa (de helft van de bevolking is analfabeet). De groeiende werkeloosheid bij de jeugd wordt beschouwd als een van de grootse problemen in steden.

Fundamentalistische organisaties maken soms misbruik van de wanhoop van jongeren, hetgeen tot rellen en oproer leidt. Marokko voert een verbeterde strijd tegen de armoede, vooral op het platteland. De ongelijke inkomstenverdeling vormt een ander obstakel. Een

minderheid van de bevolking verwerft het grootste deel van de inkomsten, de meerderheid probeert iedere dag weer te overleven. Steeds meer bedrijven trekken naar Marokko en supermarkten schieten als paddestoelen uit de grond. Een doorsnee Marokkaan kan het zich echter niet veroorloven daar boodschappen te doen. Ondertussen heeft de Marokkaanse regering een vrijhandelsakkoord met de Verenigde Staten gesloten waardoor de boeren er straks op achteruit gaan. Amerikaanse producten mogen belastingvrij het land in, maar de Marokkaanse boeren kunnen daar niet tegenop concurreren. De economie spekt de elite. Ongeveer een zesde deel van de werkende bevolking verdient de kost in de industrie en kunstnijverheid. De industrie is van eenvoudige aard en verwerkt vooral producten uit de landbouw, visserij en de fosfaatwinning. Daarnaast zorgt vooral de toeristenindustrie voor de noodzakelijke banen en harde valuta. Naast het toerisme is het geld, dat honderdduizenden in Europa werkende Marokkanen in het land investeren, van groot belang.

Voor de gemiddelde Marokkaan draait het leven om de familie. Vaak wonen grote families, inclusief grootouders, tantes, kinderen en kleinkinderen samen in een huis. Als kinderen trouwen en zelf kinderen krijgen, gaan ze niet het huis uit, maar wordt er een nieuwe etage op de bestaande woning bijgebouwd. Alle maaltijden evenals het vieren van feesten gebeuren in familieband. Van familieleden wordt verwacht dat ze elkaar in alle omstandigheden steunen en dat ze bijspringen als er geld- of andere problemen rijzen. Zonen zijn de trots van het gezin en er wordt van hen verwacht dat ze een goede baan vinden en vroeg of laat een gezin stichten. Van meisjes wordt verwacht dat ze huwen en dat ze hun ouders kleinkinderen schenken. Veel huwelijken worden door de ouders geregeld en bruid en bruidegom kennen elkaar soms niet eens op hun trouwdag. Door de verstedelijking en de invloed van televisie en internet beginnen eeuwenoude tradities af te brokkelen. In steden hebben jonge verloofden vak afspraakjes lang voor hun huwelijk, al zullen ze nog steeds toestemming van hun ouders vragen om te huwen. De familieband blijft onverbreekbaar, van jonge mensen in de stad of in het buitenland, wordt verwacht dat ze geld naar huis blijven sturen om hun achtergebleven familieleden te steunen.

Ongeveer 60 procent van de bevolking bestaat uit Arabisch sprekende Marokkanen, 40 procent uit berbers die een berberdialect als moedertaal hebben. De berbers zijn de oorspronkelijke bewoners van Marokko, en meestal hebben ze hun taal en eeuwenoude tradities bewaard. De Marokkaanse Arabieren stammen af van de Arabische veroveraars die voor het eerst Marokko binnenkwamen in de zevende eeuw, en van de Arabische moslims die in de vijftiende eeuw in Spanje werden vervolgd en naar Afrika verdreven. Eeuwenlang leefden de berbers voornamelijk in de bergen, terwijl de Arabieren de kustgebieden bevolkten. Tegenwoordig zijn veel berbers afgezakt naar de steden en het is voor een buitenstaander zo goed als onmogelijk om enig verschil te zien tussen Arabische Marokkanen en berbers. Doordat de berbers in bergachtige, moeilijk toegankelijke gebieden woonden, was de Arabische invloed beperkt en hebben veel gebieden hun eigen taal en klederdracht, vaak een eigen gewoonterecht en een duidelijke stamidentiteit behouden. Het meest kenmerkende van de berbertalen is misschien wel de traditie van de vertelkunst die tot op heden levend wordt gehouden. Een taal zonder schrift uit zich vaak in de vorm van verhalen die doorgegeven worden van generatie op generatie. Tot op heden kun je op het Jmaa el-Fna plein in Marrakech dagelijks zien hoe luisteraars verhalenvertellers omringen, gevangen in de aandacht voor hun fantastische voordrachten. Iemand ontleend respect aan vertelkunst. Het woord berber komt van het Griekse woord barbaros 'vreemdeling'. In het Nederlands werd dat vroeger vertaald als barbaar. De meeste berbers noemen zich liever Amazigh, wat vrije man betekent. In

geen enkel land in Noord-Afrika is de berbercultuur officieel erkend. Ook speelt de taal nagenoeg geen rol in het onderwijs. In 2001 is echter in Marokko het koninklijk Instituut ter bevordering van de Amazaghin cultuur opgericht. Bijna 80 procent van de 300.000 Marokkanen in Nederland is berber. De meerderheid is afkomstig uit het Rifgebergte in Noord-Marokko.

Een klein deel van de Marokkaanse bevolking bestaat uit de Haratien, de zwarte bewoners van de zuidelijke oases. Ook zij zijn meestal grootgebracht met een berberdialect als eerste taal, maar ze maken geen deel uit van een berberstam. De Haratien staan vaak **laag in de hiërarchie en huwen zelden buiten hun eigen groep. Vermoedelijk is hun aanwezigheid ouder dan die van de berbers** maar daarnaast zijn er ook later negers met de karavanen uit het zuiden meegekomen, als handelaar of als slaaf. Sultan Moulay Ismael alleen haalde er meer dan tienduizend uit zwart Afrika om een lijfwacht te vormen naar het voorbeeld van de Ottomaanse sultans. In Marrakech zijn het vooral Haratien die acrobatische toeren uithalen of dansen op gnaoua ritmes.

Communicatie

Post van Marokko naar de Benelux doet er normaal gesproken niet langer dan een week over. Voor postzegels kun je terecht bij postkantoren, kiosken en soms bij winkels die ansichtkaarten verkopen.

Bellen kun je in de meeste postkantoren (grotere postkantoren hebben een aparte afdeling/ingang) en in openbare telefooncellen. In de meeste plaatsen zijn tegenwoordig telefoonkantoren (teleboutiques) vanwaar je gemakkelijk kunt bellen en vaak ook kunt faxen. De telefoons werken op munten van 1, 5 en 10 dirham. Je kunt ter plaatse biljetten wisselen in munten. Op de postkantoren, bij de tabaks- en fotozaken zijn ook telefoonkaarten te koop vanaf 50 eenheden, die je in veel openbare cellen kunt gebruiken (niet in de teleboutiques). Koop nooit telefoonkaarten in een van de teleboutiques, want deze kaarten passen niet in andere telefooncellen. Bellen vanuit hotels is erg duur. Het internationale nummer van Marokko is 00212; van Nederland 0031 en van België 0032. Bellen met een gsm is in bijna heel Marokko mogelijk, de dekking in afgelegen (berg) gebieden kan minder zijn. Informeer voor vertrek bij je provider naar de mogelijkheden en kosten.

In grote steden en plaatsen waar toeristen komen zijn meestal internetcafés. Er komen ook steeds meer hotels met internetfaciliteiten.

Eten en drinken

Eetgelegenheden zijn in alle steden en grotere dorpen te vinden. Variërend van eenvoudige eethuisjes tot chique restaurants in de oude paleizen van de medina's van de grote steden waar je honderden dirhams kunt spenderen aan Marokkaanse haute-cuisine, vaak gecombineerd met muziek en dans. In de meeste middenklasse hotels wordt een beperkt assortiment aan salades, Marokkaans- en vaak Spaans- of Italiaans eten geserveerd. In de grote steden hebben internationale restaurants en fastfoodketens hun **intrede gedaan. Fès is van oudsher het centrum van de verfijnde Marokkaanse keuken.** Wil je echt genieten van een heerlijke traditionele maaltijd, probeer dan eens een van de DAR's (dar betekent huis). Restaurants waarvan de naam met DAR begint zijn specialiteitenrestaurants.

Marokkanen ontbijten vaak met thee wat dadels en brood, een gekookt ei of olijven. In de hotels worden veelal versies van het Franse ontbijt geserveerd met stokbrood en jam en

eventueel croissants of cakes. Vrijwel altijd is er verse jus d' orange te krijgen. In Marokko wordt 's middags en 's avonds warm gegeten. De Marokkaanse keuken is gekruid maar absoluut niet 'scherp' of 'heet'. De kruiden die het meest gebruikt worden zijn komijn, gember, koriander, paprika, anijs en saffraan. Ook wordt er veel gedaan met honing en amandelen.

Couscous is het nationale gerecht van Marokko en ontbreekt dan ook nooit op feestelijkheden. Het gerecht bestaat uit gestoomde semolina, kleine graankorreltjes, en wordt geserveerd met een stoofpot van groentes, vlees (meestal lamsvlees) en specerijen met veel kookvocht.

Tajine is een stoofpot van aardappelen, verscheidene soorten groenten en vlees in de gelijknamige aardewerken schotel, waarbij een hoge keramische kegel op een ronde schaal staat. Door zijn hoogte circuleert de hete lucht in de tajine, waardoor deze feitelijk werkt als een oven. De tajine is er in veel uitvoeringen, van een eenvoudige maaltijd met wat aardappels en benige stukken geit tot een chique gerecht van mals lamsvlees, met uien, diverse groenten, olijven, noten en pruimen, geserveerd in een fraai beschilderde tajine versierd met zilveren opsmuk. De grootte van de tajine is aangepast aan de grootte van het gezelschap en er kunnen soms wel zeven mensen tegelijkertijd uit de tajine eten. Je eet de tajine met de rechterhand of met een vork en iedereen kan stukjes uit de schaal pakken en oppeuzelen of het bijgeleverde brood in stukken breken en dopen in het kookvocht van de tajine en er stukjes groenten of vlees mee opscheppen.

De goedkoopste en snelste maaltijd is hariera, een dikke linzensoep, die in de ramadanmaand wordt gegeten om het vasten te verbreken. Veel eetstalletjes en kleinere eetgelegenheden verkopen brochettes, spiesen met daaraan gegrild vlees, worstjes, gehakt of lever van vooral geiten en schapen. Dit wordt dan samen met frites en salade geserveerd.

Belangrijke feestgerechten zijn mechoui, geroosterd lam en pastilla, een ovengerecht van **duif en amandelen in dun bladerdeeg**. **Pastilla wordt voornamelijk in Fès gegeten. Als je deze gerechten in een restaurant wilt eten, zul je ze in de regel een dag van tevoren moeten bestellen.**

Een heerlijk gerecht dat sneller wordt bereid is poulet au citron, malse kip, gestoofd met olijven en citroenen. Zoetigheid is volop te krijgen. Een typisch Marokkaans dessert is beghrir, pannenkoekjes met boter en honing die van oorsprong gegeten worden tijdens de ramadan na de hariera.

Nana of muntthee is de traditionele drank van het land. Het wordt gezet van groene Chinese thee (meestal van het merk Gunpowder) samen met verse muntbladeren en grote brokken suiker. Voor het maken van de thee nemen de Marokkanen de tijd, het is een ceremonie die met een zekere trots wordt verricht. Marokkanen drinken hun thee uit kleine glaasjes die ze op een elegante manier bij de rand met hun vingertoppen vasthouden. De persoon die uitgekozen wordt om de thee te bereiden, proeft het eerste glas om te oordelen of het evenwicht tussen de thee, de munt en de suiker juist is. In de restaurants schenken de obers de thee bijna theatraal vanaf een zo groot mogelijke hoogte in de glazen waardoor hij een beetje afkoelt, goed mengt en ook een beetje schuimt. Van iedereen wordt verwacht dat hij op zijn minst twee of drie glazen drinkt. Thee krijg je voortdurend aangeboden. In winkels om je op je gemak te stellen en om de koop te vergemakkelijken en bij de mensen thuis. Koffie wordt met een glas water geserveerd. Dat is vrijwel overal kraanwater. Het is beter om mineraalwater uit flessen te drinken.

Sidi Ali of Sidi Harazem zijn twee veel voorkomende merken mineraalwater. Verse vruchtensappen zoals jus d' orange, grapefruitsap en echte limonade (citroensap met

water en suiker) zijn bijna overal te krijgen. Niet echt dorstlessend zijn de sappen uit een blender, panachee genaamd, waaronder bananen- en avocadosap en amandelmelk. Mierzoet is jus de fraise, hele aardbeien met siroop, die in het voorjaar wordt geserveerd. Marokko is een islamitisch land waar alcohol eigenlijk is verboden. In de meeste toeristenhotels en restaurants is echter bier en wijn verkrijgbaar. De meest voorkomende biermerken zijn Stork en Flag, beide licht van smaak. De witte wijn uit Marokko is meestal licht en fruitig. Marokkaanse rode wijnen kunnen nogal in kwaliteit verschillen. Aanbevelenswaardig zijn o.a. Guerrouane (ook wit), Valpierre (ook wit) en Cabernet du President.

Feestdagen

Marokko kent tal van nationale en religieuze feestdagen. Belangrijke nationale feestdagen zijn: Nieuwjaarsdag (1 januari); Manifest van de Onafhankelijkheid (11 januari); Troonfeest (3 maart), het belangrijkste burgerlijke feest in Marokko. Het wordt opgevrolijkt met vuurwerk, zang, dans en parades; Nationale Feestdag (23 mei); Feest van de Jeugd; verjaardag van Hassan II (9 juli); Leenplichtigheid van wadi Eddahab; herdenking van de reis van Hassan II naar Dakhla in 1981 (14 augustus); Herdenking van de Vredesmars (20 augustus); Herdenking van de Groene Mars (6 november); Feest van de Onafhankelijkheid (18 november).

De islamitische kalender is gebaseerd op de waarnemingen van de maan en wijkt daarom af van de telling van de westerse, Gregoriaanse kalender. Volgens de westerse kalender **schuiven de islamitische feestdagen ieder jaar tien à elf dagen naar voren. De grootste islamitische feesten zijn de ramadan, het suikerfeest en het offerfeest.**

De ramadan (11 augustus 2010) is het belangrijkste islamitische feest. Het feest duurt de hele negende maand van het islamitische jaar en is de vastenmaand. Tijdens deze periode eten, drinken en roken moslims niet tussen zonsopgang en zonsondergang. De ramadan kan leiden tot enig ongemak; veel restaurants zijn dicht; eten, drinken en roken in het openbaar wordt niet op prijs gesteld. Voor toeristen wordt wel gekookt en gezorgd. Het spreekt vanzelf dat je de mensen niet de ogen moet uitsteken door vlak voor hun neus te eten.

Het driedaagse suikerfeest, Aid el Seghir of Aid al-Fitr (10 september 2010) genaamd, luidt het einde van de ramadan in. Het huis wordt nog een keer gepoetst en de mensen kleden zich zo mooi mogelijk. Iedereen gaat bij elkaar op bezoek om elkaar te feliciteren met een goed volbrachte vastenperiode. Ook de armen krijgen iets extras. Met het suikerfeest begint het bedevaartsseizoen naar Mekka.

Het offerfeest, Aid el Khebir (17 november 2010), begint op de tiende dag van de laatste maand van het jaar. Ter herdenking van Abraham worden op die dag overal schapen geslacht. Abraham was immers bereid zijn zoon aan God te offeren, maar die verving de jongen op het laatste moment door een schaap.

Andere belangrijke dagen zijn Premier Moharem, het islamitisch nieuwjaar (8 december 2010) en Mouloud (26 februari 2010), de verjaardag van de profeet Mohammed.

Talrijk zijn verder de moussems, pelgrimsfeesten, ter ere van marabouts (regionale heiligen). Uit de wijde omtrek komen de mensen naar het graf van hun heilige. Dikwijls wordt er een markt gehouden en vinden fantasias (ruiterspelen) plaats. Enkele bekende moussems: Moulay Idriss in Zerhoun bij Meknes (augustus) en Moulay Abdellah te El Jadida (augustus/september). Van de vele folkloristische en regionale feesten vermelden we er twee: het festival van de Volkskunst in Marrakech en het Gnaoua muziekfestival in Essaouira (beide in juni).

Veel feesten worden opgeluisterd door rondedansen waarbij vrouwen en mannen aparte

kringen vormen. De dansmuziek is een eentonige herhaling van eenvoudige melodieën, vaak in de vorm van vraag en antwoord, waarbij de kring herhaalt wat de voorzanger zingt. Ondertussen wordt de intensiteit van de muziek wel gestaag opgevoerd door versterking van het volume of een geleidelijke versnelling van het ritme. Gaandeweg gaan de dansers geheel op in de muziek en vormen van trance zijn niet ongebruikelijk. Opwindend om te zien zijn de voorstellingen van de gnaoua, veelal zwarte dansers die begeleid op grote trommels acrobateske dansen uitvoeren. Ze zijn te zien op Jmaa el-Fna plein in Marrakech en op feesten in de zuidelijke oases.

Verhalenvertellers gaan in dorpen en steden van plein tot plein waar ze spannende of komische vertellingen opdissen. Vaker dan de regelrechte vertelling komt het gezongen verhaal voor waarbij de kunstenaar zichzelf begeleidt op een snaarinstrument, vergelijkbaar met de middeleeuwse minstrel.

N.B.: op 11 augustus 2010 begint de islamitische vastenmaand (Ramadan). Dit betekent dat overdag restaurants gesloten zijn in Marokko. Hoewel dit tot enig ongemak kan leiden zul je deze periode als een zeer bijzondere beschouwen. Omdat men pas na zonsondergang mag eten, is het vooral 's avonds druk op straat waarbij de winkels langer geopend zijn en de sfeer feestelijk kan zijn. Vanzelfsprekend vragen we je om respect te tonen voor dit gebruik en zeer terughoudend te zijn met het in het openbaar tonen van eten en drinken. In de beschutting van je kamer kun je overdag wel drinken en eten. Op toeristen gerichte restaurants blijven ook gewoon overdag in bedrijf.

Gewoonten en gebruiken

Op het eerste gezicht kunnen Marokkanen overkomen als tamelijk ingetogen, gereserveerde mensen met een groot gevoel voor privacy. Hun stugheid in de omgang kan echter als sneeuw voor de zon verdwijnen en dan kunnen ze een gastvrijheid ten toon spreiden waar je als Europeaan wat ongemakkelijk bij voelt. Probeer van deze gastvrijheid te genieten en deze te honoreren door bijvoorbeeld van al het eten of drinken dat je aangeboden wordt tenminste een kleinigheid te proeven. Wanneer je bij iemand thuis uitgenodigd wordt neem dan een kleinigheid mee bijvoorbeeld iets typisch Nederlands. Ga ervan uit dat je een uitgebreide maaltijd geserveerd krijgt. Tegenwoordig wordt bijna altijd gegeten met mes en vork of een lepel. Is dat niet het geval, eet dan met je rechterhand, de linker wordt als onrein gezien.

De islam maakt een belangrijk onderscheid tussen dat wat 'hallal' is, namelijk in overeenstemming met de koran en dat wat 'haram' is, datgene dat tegen de letter of de geest van de koran indruist. In eerste instantie worden deze begrippen gebruikt bij eten en drinken. Alcohol en varkensvlees zijn haram en mogen dus niet genuttigd worden door moslims. Het begrip kent echter ook een ruimere betekenis. Het leven in het Midden-Oosten wordt meer dan in het Westen bepaald door de mate van respect die hij koestert. Ouderdom levert respect op, evenals het bekleden van een functie bijvoorbeeld leraar zijn of moslim zijn en een vroom leven leiden. Ook een westerse toerist, die doorgaans geen moslim is, kan door zich goed te gedragen een basis voor respect creëren en zal ook als zodanig worden behandeld. Maar vertoont deze uitgesproken haram gedrag, dan is de kans dat deze slecht behandeld wordt, afgezet of zelfs bestolen wordt, aanzienlijk groter. Dit geldt bijvoorbeeld voor een vrouw die zich al te bloot vertoont, een dronkelap of iemand die openlijk voor zijn homoseksualiteit uitkomt.

Het is niet toegestaan om als niet-moslim moskeeën te bezoeken. Een uitzondering is de Hassan II moskee in Casablanca en alleen tijdens de rondleidingen die overdag plaatsvinden. Madrasa's (koranscholen) zijn vaak wel toegankelijk.

'Als je om twee uur afspreekt, dan ga je om drie uur en wacht je tot vier uur en daarna nog een uurtje en om vijf uur ga je weer naar huis', zo luidt een Marokkaans gezegde over afspraken. Een groot verschil met de jachtige westerse cultuur waar tijd geld is en afspraken punctueel dienen te worden nagekomen, omdat anders het schema van de rest van de dag in duigen valt. Marokkanen hebben daar niet zo'n last van en bij sociale afspraken kun je gerust een half uurtje te laat komen. Spreek je echter met een taxichauffeur af dat je naar het vliegveld moet, dan weet hij echt wel dat je op tijd moet zijn.

Een bijzonder verschijnsel is de 'Arabische telefoon'. Marokkanen hebben een veel uitgebreider contactennetwerk dan de gemiddelde Europeaan en ze hebben een heel effectief en snel systeem om voortdurend op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen van honderden mensen. Tijdens een gesprek kunnen tientallen mensen kort de revue passeren. In de toeristische steden gebruiken de gidsen en handelaren dezelfde manier van doen bij het doorgeven van informatie over nieuwe toeristen. Binnen een paar uur weten tientallen mensen waar je vandaan komt, in welk hotel je slaapt en wat je elders gekocht hebt en ze willen maar al te graag laten blijken dat ze dat weten. Bovendien hebben ze allemaal familie of kennissen wonen in de buurt waar je vandaan komt. Dit is een Marokkaanse manier om aan te tonen dat er een band is. Soms werkt dat op het eerste gezicht wat verwarrend, maar het is hen er vooral om te doen te weten waar je in geïnteresseerd bent en welk prijsniveau ze kunnen hanteren. Vertel je iemand dat je voor het eerst in Marokko bent en in een vijfsterren hotel slaapt, dan verdubbelen de prijzen onmiddellijk ten opzichte van iemand die zegt wel vaker in het land geweest te zijn en in een eenvoudige middenklasser zegt te slapen.

Vrouwen dienen zich zeker op het platteland bedekt te kleden, liefst bovenkleding met lange mouwen zonder laag ingesneden hals en een rok tot op de kuit. In de centra van grote, moderne steden als Rabat, Casablanca, Tanger en Marrakech gelden uiteraard minder degelijke voorschriften. In Agadir en andere grotere badplaatsen kun je als toerist zomerse kleding dragen. Maar zwembroek, badpak of bikini horen alleen aan het strand. Sommige Marokkaanse mannen vinden dat een vrouw in korte rok, met loshangende blonde haren of een open blik vraagt om benaderd te worden. Wie zich niet zeker van haar zaak is kan beter in gezelschap op pad gaan. Wees overigens zeer assertief en duidelijk als iemand je moedwillig lastig valt. Met 'Aib' (schande!) trek je de aandacht van omstanders. Ook een flinke scheldkanonnade in het Nederlands schrikt af. Zeker op een drukke plek is de kans groot dat je bijval krijgt.

Meer informatie over culturele verschillen en omgangsvormen vind je in TE GAST IN Marokko (te bestellen via www.tegastin.nl)

Klimaat

Met uitzondering van de kuststreken in het noorden en westen waar de zee haar invloed doet gelden, heerst in Marokko een landklimaat met zeer grote temperatuurverschillen tussen dag en nacht en zomer en winter.

In de zomermaanden kun je het zuiden en oosten van Marokko beter mijden. Overdag is het er dan bloedheet, terwijl het 's avonds sterk afkoelt. De sirocco, de beruchte woestijnwind in het binnenland, kan het leven op straat helemaal ontregelen. Over het algemeen regent het 's zomers nauwelijks, wel kan er zo nu en dan een kortstondige, felle regen- of onweersbui vallen.

In de winter, van november tot maart, is het overdag over het algemeen aangenaam met temperaturen tussen 15° C en 25° C maar 's avonds en 's nachts kan de temperatuur op

sommige plaatsen in het binnenland en in berggebieden dalen tot onder het vriespunt. In het Atlasgebergte kunnen zich zelfs enorme sneeuwstormen voordoen. De wegen zijn onbegaanbaar en passen worden afgesloten. De meeste kans op regen is in het late najaar en het vroege voorjaar. Na lange periodes van droogte kunnen bergrivieren al na één dag regen ontaarden in enorme woeste watermassa's die grote overlast veroorzaken en waardoor soms hele gebieden geïsoleerd raken. Aan de kust is het heel wat aangenamer. Dankzij de invloed van de zee blijft de temperatuur in het zuidelijk gelegen Agadir het hele jaar prettig.

De beste reisperiode voor Marokko is het voor- en najaar.

Klimaattabel:

De vier cijfers die telkens worden genoemd zijn van links naar rechts: de gemiddelde temperatuur in graden Celsius, aantal zonuren per dag, aantal dagen per maand met minimaal 1 mm-neerslag per dag en- de gemiddelde temperatuur van het zeewater (indien van toepassing).

MARRAKESH

Maand	T gem	Zon	Regen	T w
Januari	14	7	4	-
Februari	16	8	4	-
Maart	18	8	4	-
April	20	9	4	-
Mei	23	9	2	-
Juni	26	11	1	-
Juli	31	12	0	-
Augustus	31	11	1	-
September	28	9	2	-
Oktober	23	8	3	-
November	18	7	4	-
December	14	7	4	-

CASABLANCA

Maand	T gem	Zon	Regen	T w
Januari	14	6	9	17
Februari	15	6	7	16
Maart	16	7	7	18
April	17	8	4	17
Mei	20	9	4	19
Juni	22	10	2	20
Juli	24	10	0	22
Augustus	24	10	0	22
September	24	9	1	22
Oktober	21	7	5	21
November	17	6	8	20
December	15	5	9	18

Landschap

Aan de westkant van het land langs de Atlantische oceaan ligt de Meseta, de laaggelegen

vruchtbare kustvlakte aan de Atlantische Oceaan die door de betrekkelijk hoge neerslag bijna geheel in dienst staat van de landbouw. Hier liggen ook de belangrijkste steden: de grote havenstad Casablanca, de hoofdstad Rabat, de koningssteden Fes en Meknes en Marrakech.

Aan de oostkant van het land liggen drie zeer verschillende gebergten naast elkaar die **gezamenlijk een barrière vormen tegen de Sahara**. Van noordoost naar zuidwest zijn dat de Midden Atlas, de Hoge Atlas en de Anti Atlas. Terwijl de eerste twee gebergten samen met het Rifgebergte in het Tertiair gevormd werden door de botsing van de Europese en Afrikaanse continentale plaat, is de Anti Atlas een veel ouder gebergte, een van de oudste ter wereld. De fossielen die in de jongere gebergten worden aangetroffen zijn het duidelijke bewijs dat de Rif, Midden Atlas en Hoge Atlas vanuit de zeebodem omhoog zijn gedrukt. De Hoge Atlas reikt hoog boven de andere gebergten uit met de Jbel Toubkal (4167 meter) als hoogste piek van Noord-Afrika. Ten oosten en zuiden van deze gebergten ligt de Sahara, hier en daar onderbroken door groene oases langs rivieren die ontspringen in de Hoge Atlas.

Religie

Meer dan 98 procent van alle Marokkanen is moslim, bijna alle tradities en ceremonies bij **geboortes, huwelijken, begrafeningen en andere sociale gebeurtenissen zijn geënt op islamitische gewoonten**. De overige twee procent zijn christenen (afstammelingen van voormalige Europese kolonialisten) en joden.

De meeste Marokkaanse moslims beleven hun geloof elk op hun eigen manier. Oudere generaties in landelijke gebieden hebben een strengere interpretatie van de islam dan de jongeren die in de steden leven. Hoewel de meeste berbers zich als goede moslim beschouwen, blijven ze ook trouw aan hun eigen traditionele gebruiken. In het hele land vind je koepelgraven waar overblijfselen rusten van marabouts, heilige mannen. Aan de heilige mannen worden tal van kwaliteiten toegeschreven, zoals het verrichten van wonderen en het genezen van zieken. Door de magische kracht van de marabouts kan men ook hekserij beteugelen. Zo laten sommigen afgeknijpt haar of nagels achter bij een marabout om de invloed van zwarte magie ongedaan te maken. Maar de marabout is ook de plaats waar gebeden wordt voor een goede oogst, een plek waar de kracht van God, de baraka, de levenskracht, geconcentreerd aanwezig is. De meest voorkomende vorm van de marabout is de qubba, een kubusvormig gebouw met een witte conische koepel als dak. Elke marabout heeft zijn eigen moessem, zijn religieuze jaarfeest, waarbij gelovigen komen bidden, offeren, zingen, dansen en eten.

Het woord islam betekent letterlijk 'overgave aan de wil van God'. Vijf maal per dag moet de islamiet in gebed en spreekt dan de shahada uit. 'La ilaha illa Allah. Muhammodu rasulu Allah.' 'Er is niets goddelijks behalve God. Mohammed is zijn profeet.' Moslims volgen een aantal richtlijnen die bekend staan als de Vijf Pilaren van de islam. De shahada, geloofsbelijdenis, is de eerste en belangrijkste van de vijf pilaren. Voorafgaand aan het gebed worden eerst gezicht, voeten en armen gereinigd. Het ritueel van het bidden, de salat, is de tweede pilaar. Vanaf de minaret wordt aangekondigd wanneer het tijd is voor de salat. De overige drie pilaren zijn: het geven van aalmoezen aan de armen ofwel de plicht tot zakat, het vasten tijdens de heilige maand ramadan, saum genaamd, en de hadj, de bedevaart naar Mekka.

Deze vijf pilaren staan in de koran, het heilige schrift van de islam die in de zesde eeuw werd opgetekend door de profeet Mohammed.

De islam werd in de zevende eeuw op het Arabisch schiereiland gesticht door de profeet

Mohammed. Op zijn veertigste Mohammed kreeg hij een visioen waarin de stralende engel Gabriël hem de leer Gods mededeelde. Vanaf dat moment begon hij de nieuwe leer te prediken. De profeet keerde zich radicaal af van de geldende cultuur door Allah de hoogste autoriteit te maken en de principiële gelijkwaardigheid van man en vrouw te prediken en haar erfrecht te geven. Slaven die zich bekeerden werden vrijgekocht door zijn volgelingen. Met zijn stichting van de umma, de eenheid van alle gelovigen, doorbrak de profeet de sterk stamgebonden loyaliteit van zijn medemensen. Na elf jaar prediking werd de profeet zijn eigen stad Mekka uitgejaagd. De islam verspreidde zich na zijn dood in het jaar 632. Zijn visioenen en preken werden daarna op schrift gesteld en gebundeld in de koran die twintig jaar na zijn dood gereed was. Nog geen twee eeuwen later hadden het hele Midden-Oosten en Noord-Afrika kennis gemaakt met de nieuwe religie. Naast de visioenen van de profeet, die gelijkstonden aan het woord van God werden zijn preken een belangrijke bron van gezag (de hadith). Verder werden een aantal geboden en verboden gebundeld tot de sharia, het islamitische recht. De islam is in veel opzichten verwant met de christelijke en joodse godsdiensten. Niet alleen de koran wordt door de islamieten als heilig boek beschouwd. Ook de bijbel is belangrijk in deze religie. Abraham of Ibrahim en Jezus ofwel de profeet Isa worden door hen beschouwd als belangrijke profeten. Er is een laatste dag, een hemel en een hel en er zijn duivels en engelen. Alleen kennen zij geen Messias en is de profeet Mohammed de belangrijkste en laatste boodschapper van God geweest.

In principe kunnen alle moslims optreden als imam, de voorganger in het gebed. Ook de muezzin die vijf maal daags oproept tot het gebed is geen beroepsgeestelijke. De belangrijkste verschillen die opvallen wanneer we kerken vergelijken met moskeeën is, afgezien van het verschil in bouwstijl, de afwezigheid in islamitische godshuizen van afbeeldingen van mensen, goden en dieren. De decoraties bestaan uitsluitend uit koranteksten, geometrische figuren en plantenmotieven. De nabootsing van de schepping is godslasterlijk.

Taal

In Marokko is het Arabisch in officiële aangelegenheden de voertaal. In de dagelijkse omgang wordt het derija, Marokkaans dialect gesproken dat veel Franse woorden en uitdrukkingen bevat. De berbers hebben hun eigen berbertaal waarvan drie varianten bestaan. Het Tarifit wordt gesproken door bewoners van het Rifgebergte, het Tamazight is de taal van de berbers uit de Midden en Hoge Atlas, en de berbers uit de Anti Atlas en de Sousvallei spreken het Tashilhit. Alle drie de talen zijn verwant aan de oud-Egyptische taal. Ze kennen alleen een orale traditie en geen schrift. De meeste berbers spreken Arabisch omgekeerd spreken niet alle Arabisch sprekende Marokkanen berber. In 2004 werd het berberschrift (Tifinar) geïntroduceerd op een aantal scholen in Marokko.

Binnen het Arabische taalgebruik onderscheidt men drie registers. Het eerste is de gesproken taal, de informele taal die gesproken wordt op straat en die hoort tot de groep oosterse Arabische dialecten zoals het Syrisch, het Libanees of het Marokkaans. Deze taal bestaat niet in schrift. Naast de gesproken taal is er het Standaard Arabisch, de geschreven taal die in alle landen ongeveer hetzelfde is. Het is de taal van de krant maar ook de politici spreken het bij officiële redevoeringen. Het derde register is het klassieke Arabisch, de zevende eeuwse taal waarin de koran is geschreven. De kennis van deze taal is bij de meeste eerder passief en beperkt zich tot het kunnen opzeggen van koranpassages.

Ondanks dat je in veel situaties met Frans terecht kunt, wordt het toch op prijs gesteld als je een paar woorden in het Marokkaans dialect kunt zeggen. Let daarbij op de

uitspraak:

sh = 'sj' zoals in sjofel

kh = als harde 'g'

gh = tussen 'r' en 'g' in het Franse 'Paris'

Goedendag/welkom (groet)

Salaam aleikoem/ ahlen wa sahlen

antwoord: wa aleikoem salaam / ahlen

Goedemorgen

Sbah el kheir

Goedeavond

Msaa el kheir

Tot ziens/daag

Beslama

Aangenaam

Metsherfien

Hoe gaat het met u?

Labas alik?

Goed, God zij geprezen

Labas, el hamdolaah

Bikheer, el hamdolaah

Wat is uw naam?

Ashnoe smietek?

Mijn naam is Khalid

Smietie Khalid

Spreekt u Frans/ Engels?

Tetkelim Francais/ Anglais?

Ik spreek geen Marokaans

Mekentkalamsh darija

Een beetje

Shwiya

Ja / Nee

Iejeh / la

Ik begrijp het niet

Mafhimt walo

Ik heb het begrepen

Enna fhimt

Dank u wel
Shoekran

Waar komt u vandaan?
Shnoe bladek

Ik kom uit Nederland/ België
Ana min hoelanda/ belgika

Marokko is een mooi land
El-maghrib bled zwiena

Ik heb geen tijd, een andere keer als God het wil
Ma 'aindiesh I-waqt, merrakhra inshallah

Goed
Mezjaan, beger, labas

Ober
Garçon

Heeft u ....?
Wesh andakum ...?

Vlees/ kip/ vis/ brood
Lehem/ dzjez/ elhut/ elkhobz

Koffie/ thee
Qahwa/ atay

Mineraal water
Sidi ali, sidi harazam

Bier / wijn
Birra/ shrhrab

Het eten smaakt lekker
Makle eldida

Het is genoeg
Safie, baraka

Kan ik betalen?
Khlas, lehseb afak

Waar is ...?
Feyn kena ...?

Bank/ postkantoor
El banka/ el busta

Waar is het toilet?
Feyn keen toilet/ wc?

Links, rechts, rechtdoor
Lisser/ limen/ nishen

Ik wil hier stoppen
Brit nowkaf henna

Val me niet lastig
Safeh, khalini alik

Schande /schaam u!
Aïb

Mooi
Zwien (mannelijk), zwina (vrouwelijk)

Klein
Sghier (mannelijk), sghira (vrouwelijk)

Groot
Kbier (mannelijk), kbira (vrouwelijk)

Hoeveel kost dit?
Shelhada (mannelijk), shelhadi (vrouwelijk)?

Dat is duur/ goedkoop
Hada ghali/ rakhies

Ik wil niks kopen
Mabrit walo

Cijfers
0 = cifr
1 = wahed
2 = zjoez
3 = tlataa
4 = rebâ
5 = khemsa
6 = setta
7 = sebâ
8 = tmenja
9 = tseoed
10 = âshra
20 = âshrien
30 = tlatien
40 = rabâien
50 = khemsien
60 = settien
70 = sabâien

80 = tmanien
90 = tessaien
100 = mija
1000 = alf

Praktische informatie

Ambassades

Ambassade van Marokko in Nederland
Oranjestraat 9, 2514 JB Den Haag
T 00 31 (0)70 346 96 17
F 00 31 (0)70 361 45 03

Ambassade van Marokko in België

St.Michielslaan 29, 1040 Brussel
T 00 32 (0)2 736 11 00
F 00 32 (0)2 734 64 68

Nederlandse Ambassade in Marokko

40 Rue de Tunis, 1000 Rabat
T 00 212 37 219 600
F 00 212 37 219 665
I www.mfa.nl/rab

Belgische Ambassade in Marokko

4-6 Avenue Mohammed El Fassi, 10000 Rabat
T 00 212 37 268 060
F 00 212 37 767 003
I www.diplomatie.be/rabatnl

Voor de meest actuele informatie verwijzen we naar de website van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse zaken www.minbuza.nl en het Belgische ministerie van Buitenlandse zaken www.diplomatie.be.

Bagage en kleding

We adviseren je om de bagage mee te nemen in een rugzak of in een weekendtas. Een koffer raden we sterk af voor onze reizen. Niet omdat je je rugzak/weekendtas nodig hebt om lange wandelingen met je bagage te maken (dat gebeurt dus niet!) maar omdat een koffer vaak moeilijk op te bergen is. We raden je aan om maximaal twaalf kilo bagage mee te nemen.

Wat betreft je kleding raden we je aan om praktische kleding mee te nemen die zich makkelijk laat combineren (laag over laag). We vragen je dringend om in je kledingkeuze respect te tonen voor de lokale cultuur/religie. Islamitische bezienswaardigheden kun je bijvoorbeeld alleen bezoeken als je decent gekleed bent. Hoe meer je je aanpast, hoe meer je met respect benaderd wordt. In het boekje 'Te Gast in ...' kun je hierover meer lezen. Mocht je twijfelen of nog vragen hebben, neem dan gerust contact op met ons kantoor.

We gaan er vanuit dat deelnemers hun eigen medicijnen meenemen. Handig is een middel tegen maag- en darmstoornissen, paracetamol, een setje spuiten/naalden, O.R.S.,

muggenolie, zonnebrandolie, pleisters, jodium, steriele hydrofiële gaasjes en wat verband.

Denk verder bij het samenstellen van je bagage bijvoorbeeld aan wandelschoenen, zaklamp, waterfles, naaigerei, wasmiddel, dagrugzak, universeel geldige verloopstekker, reis- en taalgids, oordopjes, opblaaskussens, voldoende fotomateriaal, lakenzak, toiletartikelen, badslippers, zwemkleding, wekker, schrijfgerei, schaar, beker en een zakmes.

Een slaapzak is noodzakelijk in het voor- en naseizoen (tot en met mei, en na augustus), als je in de Erg Chebbi-woestijn wilt overnachten. In de zomermaanden volstaat dan een lakenzak.

Electriciteit

De netspanning in Marokko is 220 volt. Stroomstoringen komen zelden voor. In de Hoge Atlas, de Jebel Siroua en de Jebel Saghro hebben een groot aantal dorpen nog geen stroom. Een verloopstekker, reservebatterijen en zaklamp zijn raadzaam om mee te nemen. Kijk voor meer informatie over voltage en gebruikte stekkers op de website van www.kropla.com

Foaien

In Marokko zijn foaien en baksjiesj helemaal ingeburgerd. Eigenlijk moet je ervan uit gaan dat na vrijwel elke bewezen dienst om baksjiesj gevraagd wordt. In cafés, hotels, bistro's en restaurants wordt een fooi van rond de tien procent verwacht. In Europa wordt het geven van foaien in de meeste gevallen gezien als een blijk van waardering, een extraatje als dank voor geleverde diensten. In een land als Marokko gaat het echter om méér dan een extraatje: de fooi is voor mensen die werkzaam zijn in het toerisme een onmisbare aanvulling op een laag lokaal salaris. Deze mensen zijn in veel gevallen ongeschoold of laaggeschoold. Werk in de toeristensector is vaak seizoensgebonden, en salarissen worden alleen uitbetaald over de gewerkte periode. Bovendien is de kans groot dat er een hele familie moet leven van een inkomen uit toerisme. Een fooi komt dus meestal rechtstreeks in handen van mensen die het hard kunnen gebruiken en hun achterban profiteert mee.

Bedelen komt redelijk veel voor in de Marokko. Door bedelaars geld te geven los je hun problemen allerm minst op. Eerder worden ze op deze manier afhankelijk van dit soort inkomsten. De werkelijkheid achter elke bedelaar kan heel verschillend zijn. Voor sommigen is het de enige mogelijkheid om te kunnen overleven. Dat geldt bijvoorbeeld voor oude of invalide mensen. Die kun je natuurlijk een muntje geven, vooral wanneer je ziet dat de lokale bevolking het ook doet. Maar een grote groep bedelt omdat ze verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs. Kinderen kun je in principe beter geen geld geven, hooguit fruit of iets anders te eten. Als kinderen op deze manier aan hun geld kunnen komen, zijn ze weinig gemotiveerd om nog naar school te gaan of te gaan werken.

Mogelijk word je aangesproken door kinderen die vragen om pennen of andere cadeautjes. Ga hier niet op in, het werkt opdringerig gedrag in de hand. Door in te gaan op de vraag om cadeautjes te geven help je zeker om het fenomeen in stand te houden, en dus ook om het idee in stand te houden dat toeristen niet met hetzelfde respect benaderd hoeven te worden als de lokale bevolking. Bovendien kunnen onderlinge verhoudingen verstoord worden: het kan – buiten het gezichtsveld van de gever – soms leiden tot ruzies en conflicten. Het kortdurende gevoel een kind blij te maken weegt niet

op tegen de negatieve langtermijn effecten. Als je kinderen echt wilt helpen kun je beter een erkende ontwikkelingsorganisatie of een lokaal ontwikkelingsproject steunen.

Fotografie

Marokko is een fotogeniek land, niet alleen vanwege de natuur maar vooral ook vanwege de mensen. Over het algemeen vinden kinderen en mannen het geen probleem om gefotografeerd te worden, maar vrouwen hebben het vaak liever niet. Als je mensen fotografeert doe het dan met respect. Mensen staan er immers niet op te wachten om slechts als foto-object te dienen. Neem dan ook de tijd om een foto te maken en toon belangstelling, bijvoorbeeld door iemand eerst te begroeten en een praatje te maken. Het werkt vaak ook ontwapenend als de digitale fotograaf laat zien wat er op het beeldscherm te zien is. Vraag mensen altijd eerst om toestemming als je ze wilt fotograferen. Dat kan soms ook zonder woorden: door de camera omhoog te houden en met gebaren duidelijk te maken dat je een foto zou willen maken. Een positieve of een afwerende reactie is meestal eenvoudig herkend. Respecteer het als mensen liever niet gefotografeerd willen worden en blijf vriendelijk. Mensen kunnen hele goede redenen hebben om niet gefotografeerd te willen worden. Mensen kunnen zich afvragen wat er met hun afbeelding gebeurt. Soms spelen religieuze motieven een rol: men denkt dat er met een foto een stukje van de ziel wordt ontnomen. Anderen willen liever niet tijdens het werk, ongewassen of in vieze kleren op de foto. Het kan ook gebeuren dat mensen alleen tegen betaling op de foto willen. Vooral op plaatsen waar veel toeristen komen, zoals op het Djemaa el-Fna plein in Marrakech zullen slangenbezweerders, goochelaars en andere artiesten om een fotovergoeding vragen. Respecteer deze voorwaarde en ga in een dergelijk geval niet van een afstand stiekem fotograferen. Dit kan aanleiding geven tot agressieve reacties.

Het is het streng verboden overheidsgebouwen, mensen in uniform, militaire objecten of vliegvelden te fotograferen of aan de grens opnames te maken.

Geldzaken

De munteenheid in Marokko is de dirham (MAD), onderverdeeld in 100 centimes. Er zijn biljetten van 200, 100, 50 en 20 dirham en munten van 10, 5, 1, 1/2 dirham en 20 en 10 centimes. Voor één euro ontvang je 11 dirham (september 2009). Kijk voor de actuele wisselkoers op: www.oanda.com/convert/cheatsheet

Bij aankomst op de luchthaven in Marokko kun je euro's wisselen en geld pinnen (behalve in Fès) met een giropas met Maestro- en cirruslogo. In de grotere steden zijn genoeg wisselkantoren en pinautomaten; ten zuiden van het Atlasgebergte zijn niet in alle plaatsen pinautomaten, wel in toeristenplaatsen als Ouarzazate, Tineghir en Zagora. Het is verstandig om ook een bedrag aan contante euro's bij je te hebben in geval een pinautomaat niet functioneert. Let er wel op dat je de wisselnota's en pinbonnetjes bewaart voor het geval je de dirhams weer in wilt wisselen. Beschadigde eurobiljetten worden niet geaccepteerd! Accepteer zelf ook geen beschadigde biljetten; die raak je namelijk moeilijk weer kwijt.

Creditcards worden geaccepteerd bij de luxere hotels en restaurants, en bij grote souvenirwinkels.

Zorg dat je altijd wat kleingeld bij de hand hebt voor bus, taxi, eten en drinken en vooral baksjiesj.

Banken zijn van maandag tot en met donderdag geopend tussen 8.30 tot 11.30 uur en 14.00 tot 16.30 uur, op vrijdag van 8.30 tot 11.15 uur en 14.30 tot 16.30 uur.

's Zomers en tijdens de ramadan sluiten banken vaak eerder. In havens en op

vliegvelden zijn wisselkantoren geopend op aankomst- en vertrektijden.

Gezondheidsvoorschriften

Voor Marokko worden vaccinaties beslist aangeraden. Voor de actuele stand van zaken verwijzen we naar www.lcr.nl, de website van het Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadvisering (LCR) dat de richtlijnen uitgeeft voor vaccinaties en preventie van malaria. Je kunt ook bellen met de Landelijke Vaccinatielijns voor Reizigers (0900-9584), circa € 0,45 per minuut. Reizigers uit België vinden vergelijkbare informatie op www.itg.be, de website van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen. Voor een advies op maat word je aangeraden vier tot zes weken voor vertrek contact op te nemen met je huisarts, de Reisdokter, een vaccinatieafdeling van de GGD, het Tropencentrum AMC in Amsterdam of Travel Clinic Havenziekenhuis in Rotterdam. Laat bij een bezoek altijd de geplande reisroute zien.

Neem een kleine reisapotheek mee met daarin o.a. jodium, pleisters, sterilon en middelen tegen koorts, diarree, verstopping, insectenbeten, zonnebrand en eventueel een middel tegen reisziekte. Denk ook aan een tekentang, thermometer (onbreekbaar), ORS (Oral Rehydration Salts, tegen uitdroging) en vitaminetabletten. Voor de hygiëne op reis o.a. een flesje desinfecteergel (daarmee kun je zonder water en zeep je handen wassen), ontsmettingsdoekjes en condooms. Als je naar een malariagebied gaat, denk dan aan anti-malaria tabletten en een geïmpregneerd muskietennet. Bovenstaande lijst is niet volledig, raadpleeg voor meer informatie over gezondheidsrisico's en de te nemen voorzorgsmaatregelen voor en tijdens de reis de website van Tropenzorg (www.tropenzorg.nl) of ga langs bij je huisarts, apotheek of vaccinerende instelling.

Zorg dat je tijdens de reis het vaccinatieboekje en bloedgroepgegevens bij je hebt. Handig om mee te nemen is het Europees medisch paspoort, een document waarmee je in urgente situaties veel problemen kan voorkomen. Het paspoort is opgesteld in elf talen, waardoor de hulpverlener (in het buitenland) eenvoudig de gegevens van de patiënt, zijn of haar ziekten, aandoeningen en medicijngebruik kan opzoeken. Ook is vermeld wie de behandelende arts is en wie er in dringende gevallen gewaarschuwd kan worden. Het medisch paspoort is onder andere verkrijgbaar bij huisarts, de Reisdokter, apotheek en GGD.

Bij aankomst is het zaak de tijd te nemen om te acclimatiseren. Probeer na aankomst het lokale levensritme over te nemen. Uiteraard voorzover het reisschema dat toelaat. Sta vroeg op, neem tussen de middag een paar uur rust en ga bijtijds naar bed. De straling van de zon in de (sub)tropen is bijzonder sterk. Wees dus voorzichtig met zonnen en zet bij uitstapjes in de volle zon iets op je hoofd. Omdat je in de droge hitte ongemerkt veel vocht verliest, moet je steeds veel blijven drinken en wat extra zout op je eten strooien. Warme dranken zijn over het algemeen beter dan ijskoude. Je maag en darmen worden dan minder belast. Het water uit de kraan kun je beter niet drinken. Flessen gezuiverd drinkwater zijn bijna overal te koop. Mocht je diarree krijgen, let er dan vooral op dat je het extra vochtverlies compenseert: veel (slappe) thee, mineraalwater of eventueel cola zonder prik. Het zouttekort kun je opheffen met ORS (Oral Rehydration Salts) of bouillon. Het heeft geen zin bij buikloop te vasten. Door niet te eten geef je je maag en darmen wel rust, maar verzwakt je lichaam nog meer.

Lees voor meer informatie het boekje 'Hoe blijf ik gezond in de Tropen' (uitgave KIT) of kijk op internet, zie onder andere: www.gezondopreis.nl.

Invoerbepalingen

Volwassen personen mogen belastingvrij 200 sigaretten of 250 gram tabak en 1 liter sterke drank of 3 liter wijn het land invoeren. In- en uitvoer van Marokkaans geld is verboden. De wisselkwitanties moet je bewaren om aan het eind van de reis de dirhams terug te kunnen wisselen. Als algemene bepaling geldt dat je alles wat je invoert op de heenreis (bijv. foto- en videocamera) ook weer uit moet voeren bij vertrek.

Tijdsverschil

In Marokko is het in de zomer twee uur eerder dan in de Benelux, in de winter is dat één uur.

Veiligheid

Marokko is een redelijk veilig land en geweld tegen toeristen komt slechts sporadisch voor. Zakkenrollen, tasjesroof en straatovervallen komen echter overal ter wereld voor, in Marokko vooral in de grote steden. Deze kleine criminelen zijn vooral actief in het gedrang op markten, in de bus en op busstations.

Soms biedt men jonge reizigers hasjiesj of kif te koop aan. Ga hier nooit en te nimmer op in. Op de handel ervan, zowel kopen als verkopen, staan in Marokko zeer zware straffen (sommige handelaars zijn verklikkers van de politie). Let er bij terugkeer naar Europa op dat men niets in je bagage stopt. Bij de grens wordt grondig gecontroleerd.

Het is verstandig om op je eigendommen te letten en mensen niet de gelegenheid te geven je spullen te stelen. Geld en belangrijke papieren kun je beter op je lichaam dragen, bijvoorbeeld in zakjes aan de binnenkant van je kleding of in een geldbuidel. Verdeel geld en documenten over verschillende plaatsen en meer personen. Laat geen geld of kostbare zaken los slingeren in de hotelkamer of tent. Draag foto- en filmapparatuur in een tas of rugzak, en loop niet te koop met sieraden. Maak kopieën van belangrijke reisdocumenten zoals het paspoort, visa, vliegtickets en verzekeringspapieren. Je kunt deze gegevens ook scannen en naar je eigen mailadres sturen zodat je er in elk willekeurig internetcafé over kunt beschikken.

Voor actuele informatie over de veiligheid in Marokko kun je je wenden tot het ministerie van Buitenlandse Zaken, algemene informatie: tel. 070-3486789; voor reisadviezen: tel. 070-34847600 of website: www.minbuza.nl onder 'reizen en landen'. Op deze website kun je ook de informatiefolder downloaden Wijs op Reis. Ook op de website van het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken www.diplomatie.be vind je nuttige reisadviezen.

Winkelen en openingstijden

In het weekend en op feestdagen zijn alle bedrijven, winkels en kantoren gesloten. Veel winkels (vooral buurtwinkels en souvenirwinkels) zijn zeven dagen per week open en hanteren ruime openingstijden. In de medina zijn veel winkeltjes op vrijdagmiddag gesloten in verband met het vrijdaggebed. Ook op zondag zijn ze steeds vaker gesloten. Gedurende de ramadan worden de openingstijden aangepast.

Musea en monumenten zijn dagelijks te bezoeken tussen 8.30 en 12.00 uur en 15.00 en 17.30 uur, behalve op dinsdag.

Adresgegevens

Reisbegeleiding

De meeste van onze reizen worden begeleid door een Nederlandstalige reisbegeleider. Een vijftiental reizen wordt begeleid door een lokale, Engelstalige reisbegeleider. Of jouw reis een Nederlands- of Engelstalige reisbegeleiding heeft, wordt vermeld bij "Wat is inclusief" in de infokolom rechts op elke reispagina.

Koning Aap stelt hoge eisen aan de reisbegeleiding; een reis staat of valt er immers mee. Speciale trainingen bereiden de reisbegeleiders voor op wat de deelnemers van hen verwachten. Onze medewerkers leren waar de Koning Aap reisformule voor staat. Ze worden niet alleen vanuit ons kantoor geïnstrueerd, maar volgen elders een meerdaagse cursus waar ze veel (soms lastige) praktijkgevallen krijgen voorgeschoteld. Een prima mogelijkheid om essentiële ervaring uit te wisselen.

Het functioneren van onze reisbegeleiders evalueren we na iedere reis aan de hand van door deelnemers ingevulde evaluatieformulieren. Zo hebben wij te allen tijde zicht op hoe onze mensen in het veld opereren.

De primaire taak van onze reisbegeleiding is toezien op een goede logistiek van de reis (vervoer en accommodatie). Ook waakt de reisbegeleiding over het verloop van het programma en over de aandacht die elk onderdeel krijgt. De reisbegeleider organiseert ter plekke facultatieve excursies. Daarnaast fungeert hij/zij natuurlijk als centrale vraagbaak. Realiseer je wel: een reisbegeleider is geen wandelende encyclopedie. Het is altijd verstandig om een goed reishandboek mee te nemen. Ook als er problemen zijn kan je steeds bij de reisbegeleider terecht.

Natuurlijk heeft een reisbegeleider ook niet alles in de hand. Soms is er sprake van overmacht: door overstromingen of aardverschuivingen is de weg versperd, de overheid heeft de treinkaartjes geconfisqueerd of het hotel heeft de kamers al weggegeven. Bij dit soort tegenslagen zal de reisbegeleider op zoek gaan naar een alternatief. Ondanks alle voorbereidingen en inspanningen van de reisbegeleider kan het gebeuren dat de reis toch niet geheel naar je verwachting verloopt. De reisbegeleider hoort dit dan graag van je, zodat er ter plekke naar een oplossing gezocht kan worden.

Je reisbegeleider verwacht aan het einde een fooi, als zij/hij het werk goed heeft gedaan. Koning Aap betaalt de reisbegeleiders een loon dat op gelijke hoogte ligt met dat van de meeste avontuurlijke reisorganisaties. Onze richtlijn voor de fooi is € 1,- per reiziger per dag.

Duurzaam toerisme

Steeds meer mensen reizen en steeds vaker zijn de effecten van toerisme lokaal voelbaar. Koning Aap probeert het duurzame karakter van onze reizen zoveel mogelijk te bevorderen en de negatieve effecten terug te dringen. We doen dit bijvoorbeeld door tijdens onze reizen zoveel mogelijk gebruik te maken van kleinschalige accommodatie en lokale eetgelegenheden die in handen zijn van de plaatselijke bevolking. Dit komt de economie ter plaatse ten goede. Daarnaast maken we met onze agenten afspraken over beloning en arbeidsvoorwaarden van de mensen die lokaal voor ons werken. We sturen onze klanten (die kiezen voor een papieren dossier!) voor vertrek een 'Te gast in'-boekje (indien beschikbaar) om ze te informeren over lokale omgangsvormen. We verwachten dat onze klanten zich tijdens de reis respectvol gedragen ten aanzien van mens en natuur.

Als deel van het internationale reisconcern Kuoni heeft Koning Aap een

milieubeleidsverklaring opgesteld en is een actieprogramma samengesteld om de genomen stappen op de ingeslagen weg te evalueren en te verbeteren. Hierin verklaart Koning Aap onder andere dat geen reisproducten worden aangeboden en geen activiteiten zullen worden ondernomen die mensen, dieren en planten, natuur en cultuur op maatschappelijk onaanvaardbare wijze benadelen, beschadigen of verstoren. Hiervoor is speciaal een bij onze organisatie opgeleide milieucoördinator actief. Je kunt onze milieubeleidsverklaring en ons milieuprogramma nalezen op onze website.

Verzekeringen

Koning Aap biedt de deelnemers aan haar reizen de mogelijkheid om een annulerings- en reisverzekering af te sluiten bij de verzekeringsmaatschappij Mondial Assistance België, 's werelds beste reisverzekeraar. Koning Aap heeft met Mondial Assistance (het vroegere Elvia) zeer goede ervaringen: zij hebben voor ons een pakket van verzekeringen samengesteld dat aansluit bij het karakter van onze reizen, beschikken over een eigen alarmcentrale die bij eventuele calamiteiten snel en vakkundig optreedt, en handelen uiterst correct en in korte tijd eventuele schadeclaims af. Zoals in onze reisvoorwaarden vermeld staat, stellen we het afsluiten van een reisverzekering verplicht en raden we het afsluiten van een annuleringsverzekering sterk aan. Als aanvulling tot wat in de brochure vermeld staat, is het bovenop een verzekering voor medische, S.O.S.- en repatriëringskosten verplicht om ook een bagageverzekering af te sluiten. Onze Selection-verzekering via Mondial Assistance dekt al deze onderdelen. Hoewel het niet verplicht is om de verzekeringen bij Koning Aap af te sluiten, raden we dit wel aan. Omdat we goed op de hoogte zijn van de af te leggen reisroutes en ter plaatse beschikken over de medewerking van lokale agenten, zijn eventuele problemen immers makkelijker op te lossen wanneer de verzekering via Koning Aap is afgesloten. Wanneer een reis onverhoopt niet door mocht gaan, wordt de kost van de afgesloten Selection-verzekering geheel terugbetaald. Bijkomend voordeel: Als u na boeking uw ontslag zou krijgen én u heeft een Mondial-annuleringsverzekering afgesloten, dan kunt u uw reis annuleren tot twee weken voor vertrek.

Koning Aap kan volgende verzekeringen voor je afsluiten bij Mondial Assistance. Als je hier gebruik van wilt maken, kun je dat op het boekingsformulier aangeven.

Avontuurlijke excursies

Met nadruk willen we er op wijzen dat reizigers die tijdens hun reis deel willen nemen aan avontuurlijke excursies (zoals raften, duiken, snorkelen, (bamboe)vlotvaren, kanoën, (water)skiën, (wind)surfen, parasailing, deltavliegen, parachutespringen, ballonvaren, bungee jumpen, canopy tour, canyoning, speleologie, mountain trekking, tokkelen, sandboarden, mountain biking, downhill biking en snowboarden) dit voor eigen risico doen en dat we hen dringend aanraden vooraf te controleren of hun reisverzekering deze activiteiten dekt. In de polis van Mondial Assistance die je via Koning Aap Reizen kan boeken zijn al deze sporten verzekerd voor bijstand. Gemotoriseerde sporten (Jetski, quadriding ed) zijn enkel verzekerd voor bijstand in de polis exclusive selection. Voor de dekking van kapitaaluitkering bij ongeval zijn wel een aantal van de vermelde sporten uitgesloten. Meer info hierover op aanvraag.

Links

Handige Links

Stekkers over de hele wereld. [Klik hier voor meer info](#)

Waar kan ik pinnen met een Cirruslogo? [Klik hier voor meer info](#)

Ik heb een andere nationaliteit dan de Nederlandse of Belgische. Heb ik een visum nodig voor mijn reisbestemming? [Klik hier voor meer info](#)

Reisadviezen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn op het openbare deel van www.diplomatie.be onder 'Info per land' te vinden. [Klik hier voor meer info](#).

Varia

Persoonsgegevens

Zorg dat je je persoons- en paspoortgegevens (als geslacht, geboortedatum, voornamen en achternaam zoals vermeld in je internationale reispaspoort) correct invult, aangezien deze uiteraard nodig zijn voor het inboeken van je vluchten, eventuele treintickets of accommodatie. Check na ontvangst van je (digitale) boekingsbevestiging of deze gegevens correct staan vermeld. Je bent zelf verantwoordelijk voor het verstrekken van correcte gegevens. Met onjuiste gegevens loop je het risico niet toegelaten te worden op een vlucht of buitenlandse luchthaven.

Klachten

Hoewel wij veel aandacht besteden aan het goed uitvoeren van onze reizen is het mogelijk dat een deelnemer aanmerkingen heeft over de uitvoering van de reis. Om te bewerkstelligen dat deze aanmerkingen direct tijdens de reis naar tevredenheid opgelost kunnen worden, is de deelnemer verplicht de aanmerkingen per omgaande schriftelijk aan de reisbegeleiding mee te delen. Klachten die niet tijdens de reis schriftelijk aan de reisbegeleiding zijn meegedeeld, zullen door ons na afloop van de reis niet in behandeling worden genomen.

Aantal deelnemers

Mocht het gepubliceerde minimum aantal deelnemers niet gehaald worden, dan hebben wij de mogelijkheid om deze reis schriftelijk of mondeling te annuleren. Ook het uiteindelijk niet verkrijgen van de benodigde vliegtickets, kan leiden tot het annuleren van de reis. Wij verplichten ons dit uiterlijk drie weken voor vertrek aan de deelnemers mee te delen.

Avontuur.nu

Koning Aap maakt deel uit van Avontuur.nu, een groep avontuurlijke reisorganisaties die weer vallen onder Kuoni Specialists B.V. Zij werken op diverse manieren samen om te zorgen dat de reiziger zo veel mogelijk waar krijgt voor zijn geld. Achter de schermen wordt er samengewerkt op het gebied van inkoop en afhandeling en voor de reiziger betekent het dat we de kans vergroten dat de reizen doorgang vinden doordat we belangstellenden naar elkaar kunnen doorverwijzen. In het enkele geval dat een reis wordt geannuleerd, gaan we eerst kijken of we de reiziger vrijblijvend kunnen onderbrengen bij een van de andere reisorganisaties van Avontuur.nu (zoals Koning Aap Nederland en Shoestring).

Prijzen

Wij garanderen dat we onze prijzen tussentijds niet verhogen als gevolg van valutaschommelingen. Veranderingen in de kosten van bijvoorbeeld de luchthavenbelastingen, de visa, de kosten van vliegtickets, brandstofheffingen en eventueel het invoeren van BTW op reizen, worden wel doorberekend.

Boek niet te laat

Wacht met het boeken van een reis niet te lang, omdat we een maand voor een reis vertrekt (en in sommige gevallen eerder) onze vliegtuigstoelen moeten retourneren aan de desbetreffende luchtvaartmaatschappij. Daarna zijn de stoelen 'op aanvraag'. Bovendien kan laat boeken afwijkende vluchtschema's met bijbehorende vluchttoeslagen, extra transfers en eenpersoonskamertoeslagen met zich meebrengen.

Te Gast In

Een deel van de achtergrondinformatie over je reisbestemming is in deze uitgebreide reisbeschrijving door Informatie Verre Reizen, de uitgever van 'Te Gast In', met de grootste zorg samengesteld. Indien deze echter onjuistheden blijkt te bevatten aanvaardt IVR geen enkele aansprakelijkheid voor de gevolgen van foutieve en/of gewijzigde informatie.

Laatste Nieuws

In de uitgebreide reisbeschrijving vind je de meest actuele informatie over onze reizen zoals bekend op 15 november 2009. In de loop van het jaar kunnen echter veranderingen optreden waardoor mogelijk het dag-tot-dag-programma of het vluchtschema aangepast dient te worden. Uiteraard zoeken we dan altijd naar een zo goed mogelijk alternatief. Al deze veranderingen worden, zodra bekend, vermeld op onze website bij de betreffende reis onder 'Laatste Nieuws'. Indien de inhoud van de uitgebreide reisbeschrijving afwijkt van de informatie in onze algemene brochure, is de beschrijving in de uitgebreide reisbeschrijving bindend.

Nieuwsbrief

Maandelijks verschijnt een gratis Nieuwsbrief, met daarin aandacht voor verschillende aspecten van onze reizen, zoals festivals, extra reisdata en informatie over tropische ziektes. Je kunt er boeiende reisverhalen van reizigers of reisbegeleiders lezen of deelnemen aan een fotowedstrijd. Wil je je abonneren op onze Nieuwsbrief, dan kan dat via de homepage van onze website www.koningaap.be.

Landarrangementen

Het is ook mogelijk alleen het landarrangement van een rondreis te boeken en de vluchten zelf te regelen. De transfers van en naar de luchthaven zijn bij een landarrangement niet inbegrepen. Op verzoek verstrekken wij je graag de prijs van zo'n los landarrangement. Het is in alle gevallen je eigen verantwoordelijkheid om op tijd bij het beginpunt van de reis aanwezig te zijn. Daarnaast zijn wij niet verantwoordelijk voor wijzigingen in vertrekdata van onze groepsreizen.

Verlenging van de reis

Mocht je je reis willen verlengen, dan kun je dit aangeven op je boekingsformulier. Voor het wijzigen van de terugvlucht brengen we standaard € 75 per persoon in rekening. Bij de verlenging van je reis kun je te maken hebben met extra kosten, zoals meerkosten voor de vlucht (door bijvoorbeeld een andere luchtvaartmaatschappij of boekingsklasse), het regelen van eigen transfer, extra hotelnachten etc. Wij nemen (na ontvangst van je boekingsformulier) zo spoedig mogelijk contact met je op om de prijs met je te bespreken. Pas nadat je hiermee akkoord bent gegaan, wordt je boeking definitief. Als je besluit om een reis te verlengen met een door Koning Aap aangeboden arrangement, betaal je geen wijzigingskosten.

Vlaamse Solidariteit Reisgelden

Koning Aap is aangesloten bij de VSR Alle in dit programma gepubliceerde reizen, met uitzondering van vluchten per lijndienst die geen onderdeel uitmaken van een pakketreis,

vallen onder de garantie van de SGR. De SGR-garantie houdt in dat de consument ervan verzekerd is zijn vooruitbetaalde reisgeld terug te krijgen, als de wederpartij door financieel onvermogen de overeengekomen tegenprestatie niet kan nakomen. Voor zover de overeenkomst mede het vervoer omvat en de plaats van bestemming reeds is bereikt, wordt zorggedragen voor de terugreis.

VVR(O) en Reisvoorwaarden

Koning Aap is aangesloten bij de Vereniging Vlaamse Reisbureaus/Reisorganisatoren. Deze vereniging hanteert strenge normen voor het lidmaatschap en bevordert de kwaliteit van de reizen en van de informatie daarover. De reizen in onze reisgids worden aangeboden onder het beding dat de VVR(O)-reisvoorwaarden van toepassing zijn op alle aanbiedingen in onze reisgids.

Tenslotte

Onze rondreizen gaan door landen waar het klimaat en andere factoren kunnen zorgen voor problemen. Dit kan betekenen dat we soms moeten afwijken van het bovenstaande programma. Tussentijdse aanpassingen van dienstregelingen en prijzen van de luchtvaartmaatschappijen kunnen eveneens leiden tot gewijzigde vluchtdagen en reissommen. We doen ons uiterste best om eventuele veranderingen zo snel mogelijk door te geven en de gevolgen ervan zo beperkt mogelijk te houden, maar we zijn niet verantwoordelijk voor factoren die buiten onze macht liggen. Je kunt op onze website kijken voor eventuele wijzigingen. Onze uitgebreide reisvoorwaarden zijn afgedrukt in onze brochure en staan ook op onze internetsite: www.koningaap.be.

Contact

Bezoekadres Koning Aap

Koningin Elisabethlaan 45
9000 Gent

Email: info@koningaap.be

Telefoon

09-2341311

In geval van uiterste nood - 24 uur bereikbaar

Tel: +32 (0)497-468848

Fax

09-3715255

Openingstijden

Ons kantoor is geopend op de volgende tijden:
Maandag t/m vrijdag van 09-13 en 14-17 uur
Op dinsdag van 09-20 uur (januari tot juni)

Afspraak met een landenspecialist

Wil je een afspraak maken met één van onze landenspecialisten, bel dan van tevoren voor een afspraak, zodat je er zeker van bent dat je de juiste persoon te spreken krijgt.